TALLINNA POLÜTEHNIK

TPI PARTEIKOMITEE, REKTORAADI, KOMSOMOLIKOMITEE, AMETIÜHINGUKOMITEE HÄÄLEKANDJA

Nr. 20 (1319) Reede, 9. juuni 1989 Ilmub alates 30. aprillist 1949 Hind 2 kop.

QUO VADIS, TPI? II

Esimest korda kirjutasin selle pealkirja all viis kuud tagasi (TP nr. 2, 13. 01. 89). Tookord arvasin, et jätkan alustatut paarikuuliste vaheaegadega. Aga kui jõudis kätte märtsikuu, jäi teine «Kuhu lähed?» kirjutamata. Mitte sellepärast, et polnud ainet, vaid sellepärast, et ei tahtnud kirjutada ainult negatiivsete tundmustega seotud juttu. Tuletagem meelde, mis oli selleks ajaks saanud meie möödunud aasta suurematest algatustest. Palju sekeldamist ja sõnasõda põhjustanud sotsiaalse arengu eelarve oli justnagu olemas. **Aga sotsiaalprogramm ise oli suure kivi taha kinni jäänud. Ja oma kõige tähtsamas osas on ta kivi taga kinni ka täna.** Loodan, et eesseisev RRÜ üldkoosolek seda kahe silma vahele ei jäta. Teiseks, sügisel võeti laial rindel üles algatus, teha ära see hädavajalik haridus- ja üldpoliitiline samm — loobuda «polütehnilise instituudi» kõverkeelsest nimest, PI-dele ettenähtud üheülbalisest ja stagnaaja ideaalide järgi toimivast töökorraldusest, bürokraatiamasinast tulenevate soovide ja nõuete etteaimamisest. Ülesanne osutus raskeks. Nii raskeks, et isegi kõige esimene otsus, olla Tallinna Tehnikaülikool, kutsus senise kivinenud olukorraga harjunute hulgas esile pessimismilaine. See oli allakirjutanu jaoks märksa kurvem, kui koridorikaja, mis kõlas, et nime muutmist ja uut põhikirja peavad tarbetuks sekeldamiseks ja eputamiseks need, kes liiklevad võimukoridorides ja teavad, «kuidas asjad käivad».

Oli, kuidas oli, nüüd on esimene samm tehtud. Tänu Tööpunalipu Ordeniga Tallinna Polütehnilise Instituudi aktiivsetele dekaanidele jt. nõukogu liikmetele, tänu relvaühendusele ja teistele, kes julgevad edasi minna, oleme me nüüd **Tallinna Tehnikaülikool.** Esialgu vaid nime poolest ja seegi Eesti NSV Ministrite Nõukogus kinnitamata. Rektor ütles diskussioonil, et nime muutmine peab kaasa tooma õppetöö avardumise ja tõi näite, et tulevased insenerid vajavad üldõpetuses tehnika ajaloo kursust. Mis takistab seda teha sügisel? Taolise kursuse mahutamine ühiskonnateaduste ja üldainete ajabilanssi on tehnikaülikooli rektori ja nõukogu pädevuses.

Õppeaasta hakkab lõppema, tuleb kokkuvõtete aeg. Missioonitundega inimesed meie majas võivad ütelda, et oleme liiga vähe suutnud ära teha selle TPI—TTÜ üleminekuaasta jooksul. Mis parata, **mass on suur ja STAGNUM on lämmi.** Üht piirab suur töökoormus, teine püüab endale soodsat **STATUS REI PUBLICAE'd** alles hoida, kolmas ootab ja vaatab, mis esimestest saab. Pealegi ei saa me oma igapäevast tööd edasi lükata ja «kapitaalremondi» ajaks majast välja kolida. Aga **nagu kogu Eesti, peame ka meie oma otsused ise täide viima, vaatamata sellele, et vana paber on alles ja teda ei ole kästud ära visata!** (Näiteks, «TPOTPI» kirjaplank on alles ja käibel. Selle võiks küll kummuli keerata ja mustandipaberiks kasutada.)

KUHU JÄÄB TTÜ PÕHIKIRI?

Kaua tehtud, kaunikene, ütleb rahvasuu. Talvise plaani järgi pidanuks põhikirja projekt valmima aprillikuus, aga võta näpust! Tegijad lihtsalt ei jõudnud. Lisaks juba eespool mainitud pidurid. **Praegu on veel võimalik, et põhikirja projekt näeb trükivalgust enne õppeaasta lõppu.** Näiteks meie ajalehe erinumbris juulikuu alguses. Olgu see allakirjutanu sõbralik väljakutse põhikirjatöö üldjuhile, prorektor V. Mikkalile.

PÕHIKIRI JA PÕHIKÜSIMUSED

Kombinatsiooni, uus ja «uutmismeelne» nimi pluss vanu raame kummardav põhikiri, ei soovi avalikult mitte keegi. Ent tunne, et «niikuinii ei lähe läbi», pärsib paljusid. Kontseptsiooni ja mõtlemismallide muutmiseta võib põhikirja tegemata jätta — seda olen varem öelnud ja ütlen ka täna. On heagi, et põhikirja viimistlemine ja vastuvõtt jäävad sügisele. Oleme puhanud, pead selged, ise rõõmsamad.

Alljärgnevas tooksin ära mõned uue põhikirja printsipiaalsed punktid. Nende heakskiit või tagasitõrjumine määrab suuresti põhikirjatoimkonna edasise tegevuse.

Üldsätted p. 1. Tallinna Tehnikaülikool on rahvuslik kõrgkool, mis annab vabale õppe- ja uurimistööle rajanevat tehnilist ja majanduslikku kõrgharidust ning edendab tehnika ja teaduse arengut Eestis. Tallinna Tehnikaülikool järgib Euroopa ülikoolide Magna Charta põhiprintsiipe ja peab oma ülesandeks humaanse maailmakäsitusega ja arenenud kodanikutundega inseneride ja eriteadlaste koolitamist, loodushoidliku tehnika- ja majanduspoliitika toetamist, eesti rakendusteaduste arendamist ja Eestimaa vajadusi järgiva teadustöö tegemist.

Kommentaar. MAGNA CHARTA eestikeelne tõlge ilmus hiljuti «Edasis» (nr. 108, 11. 05. 89). Paar lõiku sellest ajaloolise tähtsusega deklaratsioonist: ... ülikoolid peavad andma tulevastele põlvedele sellise hariduse ja sellised oskused, mis õpetaksid neid ja nende kaudu ka teisi austama ja hindama ümbritseva looduse ja elu enese suurt tasakaalu (sissejuhatus p. 3); ... Vabadus uurimistöös ja õpetamises on ülikoolielu põhiprintsiip ning valitsused ja ülikoolid peavad seda põhinõudmist, niipalju kui see nende võimuses on, respekteerima ja selle täitmist tagama (põhiprintsiibid p. 3; ... Et hoida õpetamise ja uurimistöö vabadust, peavad selle vabaduse realiseerimiseks vajalikud eeldused ja vahendid olema tagatud kõikidele ülikooli akadeemilise pere liikmetele (vahendid p. 1).

Lugemist ja järelemõtlemist väärivad ka samas «Edasis» olevad kirjutised Eesti koolikorralduse ja kõrgharidusse suhtumise kohta.

Üldsätted p. 4. Tallinna Tehnikaülikool on autonoomne kõrgkool, tal on õigus oma ülesannete täitmisel talitada vabalt ja teha mistahes otsuseid, mis ei ole vastuolus Eesti NSV seadustega. Samal ajal on TTÜ riiklikul finantseerimisel toimiv kõrgkool ja järgib Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja Haridusministeeriumi (-komitee) otsuseid, suuniseid ja tellimusi inseneride ja kõrgema kvalifikatsiooniga spetsialistide ettevalmistamiseks Eesti NSV rahvamajandusele.

Üldsätted p. 12. Tallinna Tehnikaülikooli tegevuse võib seaduslikus korras lõpetada või reorganiseerida Eesti NSV Ministrite Nõukogu.

Kommentaar. Pole tarvis hakata kordama lauseid nagu «peame ikka ära ootama, mida meil lubatakse teha» ja «vaat, kui saadavad komisjoni ja teevad nagu Kaukaasias» (loe: «... ja annavad mulle pähe»).

Teine kommentaar neile, kes tunnevad muret TTÜ diplomi «üleliidulisuse» pärast. Kui toome põhikirjas silmapaistvalt sätte, et järgime oma õppeplaanides ja diplomiprojektides üleliidulisi kvalifikatsioonitingimusi, peaksime lisama ka teise. Selle, et arvestame ka Euroopa riikides välja kujunenud ühiseid inseneritööle kõlbulikuks tunnistamise tingimusi. Kuidas Teie arvate? Ja kolmandaks. Usun, et sm. Jagodin on Magna Charta sisuga hästi tuttav ja teab, et seal on rahvuslike diplomite respekteerimise ja kooskõlastamise eeldus välja öeldud.

Isikkoosseisu peatükk, p. 2. Vakantsete õppejõu- ja teadurikohtade täitmine toimub valimiste teel ja vaba konkurentsi korras. Konkureerida võivad kõik Eesti NSV kodanikud, kelle eriala, haridustase ja kogemused vastavad konkursi tingimustele. Väljastpoolt Eestit tulnud kandidaadid lubatakse konkursile vastava teaduskonna nõukogu või TTÜ nõukogu soovitusega.

Punkt 3. Esmakordselt ametisse valitud õppejõu tööaeg on viis aastat. Selle täitumisel on tal õigus täiendavaid dokumente vormistamata (v. a. avaldus) kandideerida oma vakantseks kuulutatud kohale või mõnele teisele vakantsele kohale teiseks viieks aastaks. **Kümneaastase TTÜ staažiga õppejõul on õigus oma ametikohale kinnistamise korras jätkata tööd professorina, dotsendina, vanemõpetajana või assistendina kuni pensioniealiseks saamiseni.**

Kui kateeder ei nõustu õppejõu ametisse kinnitamise taotlusega või soovib ametisse kinnitatud õppejõu kohta viie aasta pärast vakantseks kuulutada, on tal õigus taotleda TTÜ nõukogu ja rektori sellekohast otsust. Õppejõule jääb siis konkursist osavõtu õigus ja kui ta valitakse ametisse, saab ta kinnituse oma kohale kuni pensionieani.

Iga õppejõud omab õigust taotleda ametikõrgendust konkursi korras. Õppejõu töötasu tõus staaži alusel toimub ilma õppejõu poolsete aktsioonideta. Aluseks on atesteerimine kateedris (teaduskonna nõukogus).

Punkt 3. Pensioniikka jõudnud õppejõud teeb läbi atesteerimise teaduskonna nõukogus, kus atesteeritava ja kateedri ühise ettepaneku alusel otsustatakse, kas õppejõud siirdub õppeaasta lõppemisel pensionile või jätab täis- või osalise koormusega veel viis aastat või vähem.

Kommentaar. Hariduse alavääristamine ei lõpe, kui ei lõpe kooliõpetaja ja õppejõu alavääristamine. Õppejõud ei ole mahajäänud maalt tulnud hooajatööline, kes iga natukese aja tagant peab müts peos bürokraatia õueväravas tööd paluma. Omaette küsimus on, mida tähendab pensioniiga kõrgkoolis? Kas seda vanust, mis praegu annab pensioniõiguse, või midagi muud? Paljud on selle poolt, et meil on sobiv piir 65 aastat. Lõppotsus, mis kirjutatakse põhikirja, peaks olema demokraatlik.

Väljavõtteid teistest osadest (juhtimine ja struktuur):

... TTÜ rektori kohale võivad kandideerida kõik reaalteaduste professori kutset omavad Eesti NSV kodanikud, kes on Tallinna Tehnikaülikoolis õppejõuna töötanud vähemalt kolm aastat ja kellel on kõrgkooli õppe- ja teadustöö korraldamise ning allasutuste juhtimise kogemusi.

... Igal rektoril on õigus kandideerida ka teiseks tööperioodiks, kuid mitte rohkem.

... **Rektorile kuulub** TTÜ esindamise kohustus ja sõnaõigus Eesti NSV valitsusasutustes ja valitsuse istungitel, kohtus, NSV Liidu ja välismaade riiklikes haridusorganites ja -liitudes.

... Rektori õiguste ja kohustuste delegeerimine prorektoritele jt. TTÜ töötajatele on piiratud rektori ametimäärusega.

... **TTÜ juhatus** on rektori eesistumisel töötav juhtimisorgan, mille ülesandeks on TTÜ üldjuhtimine igapäevases praktilises töös. Juhatuse ülesandeks on jälgida, et TTÜ varasid ja rajatisi kasutatakse heaperemehelikult ja sihipäraselt, et kollektiivi töötingimused vastaksid põhikirja üldsätete nõuetele.

... **Juhatusse kuuluvad** rektor, prorektorid ja valitavad liikmed (kõik kokku 17 inimest). Juhatuse koosolekud toimuvad rektori äranägemisel, vastavalt vajadusele ja siis, kui vähemalt 4 juhatuse liiget peab koosolekut tarvilikuks.

... **TTÜ nõukogule** kuulub TTÜ õppe- ja teadustöö strateegiline juhtimine. Tema ülesanneteks on ...

Kommentaar. Loodetavasti lahke lugeja ei pahanda, et nii tähtsat osa on siin tutvustatud ainult poole tosina killu abil. Sellesse artiklisse ei mahu rohkem. Uuendamisel on mitu eesmärki: anda rektorile praeguste kohmakate suurte koosolekute asemel toeks asjatundlik ja mobiilne juhtimisorgan: TTÜ juhatus; vabastada TTÜ nõukogu igakuistest talle mittekuuluvate asjade arutamisest; suurendada rektori rolli ülikoolis ja ühtlasi tõsta tema vastutust kollektiivi ees; tugevdada juhtimise omavalitsuslikku ja demokraatlikku külge, piiramata rektorit ja juhatust nende igapäevases töös; anda TTÜ sotsiaalse arengu programmi kujundamine ja täitmise kontroll nende kätte, kes sellest eluliselt huvitatud; ... Kui põhikiri tervikuna arutusele (lehte) tuleb, lisanduvad juhtimise osale ja mujalegi täiendavad selgitused. Nii et kannatust, ootame ära. Kõiki neid, kes tahaksid oma arvamust ja ettepanekuid avaldada varem, palume pöörduda allakirjutanu või prorektor V. Mikkali poole. Rahvarinde ühenduse liikmeil on võimalus küsida projekti valminud osi oma tungirühma volinikelt.

LAURI EINER
RRÜ eestseisus

TÄHELEPANU! UUS AJALEHT!

Maikuus nägi trükivalgust NSVL TA, NSVL Riikliku Haridus-komitee ja Haridus- ja Teadustöötajate Ametiühingu Keskkomitee ajalehe **«Поиск» («Otsing»)** esimene number.

- Absoluutselt **esimene** üleliiduline ajaleht teadlastele, pedagoogidele ja üliõpilastele.
- «Otsing» — kõige täpsemalt meie uutmiskursile suunatud ühiskonna praegust seisundit väljendav sõna.
- Uue väljaande peateemaks saab olema **teaduse ja hariduse mõju ühiskonnale,** seega aktuaalsed probleemid poliitikast, haridusest, majandusest, ökoloogiast, ajaloost, meditsiinist jne. jne.
- Juba esimesest numbrist on teil võimalus lugeda **intervjuud redkolleegiumi liikme, meie rektori Boris Tammega,** kus ta tutvustab tehnilise kõrghariduse olevikku ja tulevikuperspektiive Tallinna Tehnikaülikoolis seoses üleminekuga isemajandamisele. — «Edaspidi planeerime üleminekut paindlikele õppeplaanidele ...»
- Ajalehte «ПОИСК» saab **limiidivabalt tellida** kõigist sidejaoskondadest. Indeks 50095. Tellimishind aastaks 2.64.
- **Kaastöid** võib saata ja aadressil:

129010 Москва, Большая Колхозная площадь 3. кор. 1.

HOMO SOVETICUS TALLINNAS

«**Ideeline** täiuslikkus ja sihikindlus, **nõukogude** patriotism, **kollektivism**, nõukogude humanism, **kommunistlik** töösse suhtumine, kohusetunne ja vastutustunne, valmidus raskusi ületada, mehisus, initsiatiiv, tagasihoidlikkus, julgus, optimism ja usk oma võimetesse». — Kas pole selline olend kaunis oma tagasihoidlikus täiuses?!»

Kolm päeva — 26.—28. maini, 4. VI «Edasi» kuupäevad eksitavad, 2. VI «Sirp ja Vasar» on täpne — sai Tallinna Kinomajas sellest olendist kuulda, teda ekraanil näha ja utoopiat tegelikkusega võrrelda. Kalle Müller oma 4. VI «Edasi» ülevaateartiklis tarvitab kujunenud pildi kohta sõnu «lõbus, kuid AHASTAMAPANEV». Artikli enda on ta pealkirjastanud «Hullumeelne eksperiment». Viimane tsitaat Kalle Müllerilt: «Uue elu sümboliks ei saanud lõppude lõpuks mitte uus maailm ega uus inimene, vaid oma seaduste järgi elav, **lõputult paisuv ja kõike neelav kuristik».**

Lootuses, et iga huviline saab kätte eelmainitud «Edasi», annan väikese ülevaate üksnes nendest ettekannetest, mis K. Müller vahele on jätnud. Mulle tundusid nad vägagi huvitavad.

Leningradi sotsioloog **OLEG BOŽKOV** on alates 17. II 1987 alates olnud telesaate «Avalik arvamus» tegijate ja analüüsijate hulgas. Nimetatud kuupäeval toimus esimene kolmetunnine otsesaade tänavale paigutatud vaba mikrofoniga. Neliteist saadet kahe aasta kolme kuu jooksul, avaliku arvamuse uurimine ja sellesse sekkumine, on andnud arusaamise, et psühholoogiliselt aktiivseid inimesi on ühiskonnas alati vähemuses, nende arv ei tõuse kunagi üle ühe kolmandiku. Saate auditooriumist on 19% olnud töölised, 45% intelligents, 10% juhtivtöötajad, 13% pensionärid, aga väga vähe on olnud NOORI! — Mõtlemapanev paralleel Tallinnaga. — Sokki tekitas alguses see, mida inimesed julgesid mikrofoni rääkida («mis neist nüüd saab?») Räägitav oli algul olnud katastroofiliselt vastuoluline ja ülimalt emotsionaalne. Esinejaid ühendas **teravalt negatiivne hoiak igasuguse võimu suhtes.** Inimene mässas depersonaliseerunud institutsioonide vastu. Täiesti puudub meil ju OIGUSE institutsioon, pole kedagi, kes kaitseks teiste inimeste või institutsioonide süsteemi vastu. Teine ühendav tunnus oli **aktiivse vähemuse staatus.** Selle vähemuse hulka kuulub ka humanitaarintelligents, kes küll kõige teravamalt olukorda tunnetab, aga kes ise samal ajal on tõrjutud lootusetusse kaitsepositsiooni. Božkovi vapustas vastus küsimusele «Kas olete valmis ise surmaotsust ellu viima?» — 88% vastajatest **oli selleks valmis!** Taolise nähtuse süvapõhjuseks peab sotsioloog **tehnokraatlikku ratsionalismi,** mis keha ja vaimu pjedestaalile upitades HINGE täiesti unarusse on jätnud. Teadus suutvat ju kõike seletada füsioloogiaga, näiteks adrenaliini hulgaga veres. Religiooni on suhtutud põlgusega, ometi on hing sama tähtis kui vaim.

JEVGENI BARANOV täiendas eelkõnelejat: kui eelmisel sajandil vene intelligents kaldus nihilismi, aga massid püsisid religioonis, siis praegu on asi pea peale pööratud: intelligents hakkab orienteeruma religioonile, massid on täiesti nihilismi rüpes.

Üks kongressist osavõtja mainis, et sotsialism peab primaarseks mateeriat ja sekundaarseks teadvust. Mateeria on meil haihtunud, järgi on jäänud ideoloogiliste vormelite tühjus. Kõik läheb libedasti tänu sissetöötatud automatismile, ka töötamine kumminuiade ja labidatega...

Tallinna kunstiteadlane **MART KALM** andis uudse vaate eesti arhitektile kui **Homo soveticusele,** rõhutades, et kuna täpne uurimismeetod antud valdkonnas puudub, jääb palju oletuste tasandile.

Peale sõda tegutses meil allesjäänud eestiaegsete arhitektide liitpõlvkond, milles euroopalikud snoobid vennastusid talupoeglike loojatega, et vastu seista lärmakatele ja ebaprofessionaalsetele tulnukatele. Staarideks tehti kõige KESKPÄRASEMAD. Vana põlvkond austas seadusi, püüdis ka põlvili olles jääda lojaalseks, seejuures vihates nõukogude võimu. Peale Alar Kotli ei tõusnud neist keegi enam loomingulisse kõrgvormi.

Selle hirmunud põlvkonna käe all sirgus TPIs sadakond uut arhitekti. Tipikate ja varaste erkikate jaoks oli Eesti Vabariigis möödunud helge lapsepõlv segi tumedate sõjamälestustega, aga praegune ühiskond oli koht ENESETEOSTUSEKS. Stalini surma järel positiivseina tundunud nihked soodustasid uue arhitektide põlvkonna (ja kas ainult selle?) nõukogulikustumist. Lintaken ja lame katus muutusid moeasjadeks, vabaplaneering ja paneelehitus tundusid huvitavatena. Arhitektid ei virelenud vaesuses nii kui teised loovisiksused. Oli võimalik ehitada maja, osta autot, käia välismaal. Tipikad mõtlesid **karjäärist.** Orienteeruti üleliidulisele taustale. Moskvast preemiaid saada muutus heaks tooniks. Soovitav oli tunda sealseid kolleege ja juhtkonda. Tekkis aforism «Март Порт — выступление первый сорт!» Säilitati omapära üleliiduliste šnittide piires, viksiti usinalt maha Soome massarhitektuuri. Eesti **Homo soveticusele** üliarmas onanism oli tunda end üleliidulisel taustal **veidi** paremana ja **Läänemoodi-olevana,** see andis võimaluse vaadata ülevalt alla, mitte teada tahtes, kui tühjad ja armetud me oleme.

Moskva-keskne mõnumehhanism ei töötanud enam 1970ndatel. Künnapu ja Lapini põlvkond vaatas selgelt Läände, Moskva-keskseid arhitektid vananesid moraalselt ruttu. Rein, Künnapu ja Lapin projekteerisid neofuturistlikke maju, see tegevus sai kohapeal lausa **ideoloogilise** tähenduse, olles jõhker ülistuslaul eesti-aegsele funktsionalismile — vanad mehed tõsteti kilbile ja kuulutati suurvaimudeks, moodi läks vaba mõtlemine. Nõukogude kultuuril on olnud kombeks minevikku järsult eitada — või siis moonutada oma huvides. **Nemad** tahtsid vana taktitundeliselt hoida ja arendada. Tekkis siiras vaimustus 20ndate aastate vene konstrutivismist, kuigi seni oli igasugusesse vene kunsti suhtutud teatud sisemise vastumeelsusega. — Tipikatele oli see löök allapoole vööd, olid ju nemad hoiatanud ulakaid noori Lääne halbade mõjude eest! Siiani oli järgitud keskmist, nüüd võeti eeskujuks rahvusvaheline avangard. Arhitektist sai jälle sõltumatu looja, inspiratsioon tuli Põhjamaadest, irvitati «karniisiarhitektuuri» üle. Isegi sõltumatus Lääne ühiskonnas on julgustükk olla sõltumatu isiksus, nemad esitasid oma julge loosungi **kõike isiksuslikku taunivas ja kollektivismi propageerivas nõukogude ühiskonnas,** kus tipikate ja varaste erkikate ajud töötasid kaspaneelkonstruktsioonide kuuemeetrise sammuga...

Avangardi suudab teha vaid väike osa tippe, kui ponnistavad keskpärased (või alla selle), siis on tulemus üsna kurb. Noored on nüüd omaks võtnud Läänemeelsed hoiakud, kuid esteetiliste pingete puudumine soodustab jälle teatud sovetiseerumist. Moskvale meeldimiseks ei pingutata eriliselt, aga sealt tulev tunnustus ei jäta ükskõikseks...

Absurdi peetakse normiks, ollakse absurdiga nõus. Sovetiseerunud inimene hävitab mitte ainult oma looduslikku ümbrust (vett, õhku, taimi), vaid ka oma lähiümbrust (inimesi, esemeid). «Solidaarsuse tekkega degradatsioon pidurdus äkki ja imetabaselt, tekkis mentaalsuse tohutu kasv. Inimesed muutusid päevpäevalt paremaks, huvitavamaks, nad heitsid endalt **soveticuse** koore. Sõjaseisukorra ajal kasvas see koor jälle peale, 1987. aastaks saavutati selle erakordne paksus. Peale augustipäevi ei kordu ime enam nii lihtsalt, kesta seljast saamiseks kulub jälle aastaid... Pidevas sõjas tsensuuriga on siiski õnnestunud säilitada mingi side rahvuskultuuriga, Euroopa kultuuriga, mõned tõe riismed...

Kokkuvõtteks: eestiaegsed arhitektid ei sovetiseerunud, nad püüdsid kõike nõukogulikku ära taluda, enam kujunes nõukogude inimene tipikatest ja varastest erkikatest (mõttes võisid nad olusid kritiseerida, aga alternatiivi leida ei suutnud).

1970ndate aastate avangard keeras sovetiseerimisele selja, orienteerus järsult rahvusvahelisele avangardile, rahvusvaheline menu eelnes tunnustatusele N. Liidus. Järgnev põlvkond püüab läbi lüüa läänelike hoiakutega loomingus ja pürgida materiaalse heaolu poole, jällegi sovetiseerudes...

BEN HELLMAN slaavi filoloog Helsinkist rääkis Stalinile pühendatud lastekirjandusest nii põhjalikult, et tõi silme ette mitmed meie varajase lapsepõlve raamatud.

Konverentsi viimase ettekande pealkirjaks oli «Kas poolakast saab teha nõukogude inimest?», autoriks **ANDRZEJ WERNER** Varssavist. Poolakeelse jutu pani sünkroonis vene keelde Boris Bernštein, see tandem oli hiilgav! Pean seda ettekannet nii sisult kui esituselt kolme päeva parimaks. Loodetavasti ilmub artiklina ajakirjas «Teater. Muusika. Kino», ehk ka «Radugas».

Kuna läbi Poola olude selgituse kumas Werneri tekstist midagi ka kodusele Eestile väga omast (eks ole sovetiseerumine rahvusvaheline epideemia, täpsemalt pandeemia), siis ei suuda vastu panna kiusatusele sõnavõttu siingi pisut refereerida.

Näljane turg soodustab privileegide vohamist. Turg muutub privileegide turuks, keegi ei osta, kõik aina **hangivad.** See on pikkade aastate ideoloogilise kasvatuse tulemus. Zinovjevi «Haigutavate kõrguste» järgi:

1. kõik on, just nagu ta on
2. mida ka ei tehtaks, miski ei muutu
3. minule ei lähe see vähimatki korda

Sel ajal kui väike grupp mitmest rahvusest humanitaare Tallinna Kinomajas **Homo soveticust** paljaks koorivad, tegutseb seesama **Homo sapiensi** vääraarend aktiivselt ja võimukalt Pekingis, Moskvas, Bakuus, Bukarestis, Tbilisis, Kiievis, Minskis... Tema relvadeks on jõud, demagoogia, vale, usk oma missiooni vääramatusse, sallimatus teisitimõtlejate vastu, rahvuslik nihilism, imperiaalne internatsionalism. Relvi on tal veelgi. Suhteliselt lihtne oleks, kui **Homo soveticus** asuks väljaspool meid, kuskil teispool barrikaade või piire. Aga väga paljudel meist on teda ka omaenda nahas...

Muide, uurimised on näidanud, et eestlastest peab end nõukogude inimeseks 8%, aga vene keelt rääkivatest eestimaalastest peaaegu kümme korda rohkem — 78%! Loomulikult usuvad nad ka enda kohta käivat loo alguses toodud utoopilist nõukogude inimese määratlust, nii kaunist oma tagasihoidlikkuses.

Kaks aktiivset nõukogude inimest esindavad Eestit Moskvaski. Tundub, et nende edukusest sõltub üsna palju meie ühises tulevikus. Kas lastakse meid vabaneda **Homo soveticuse** koorukesest või sunnitakse selga kasvatama lauskilpi?

ANNE-MALLE HALLIK

Kahjuks ei ole aidanud kõikvõimalikud pöördumised Eestis ega ka Moskva emade nõudmised kaasa sellele, et kõik üliõpilased oleksid 1. sept. 1989 koolipingis tagasi. Tegemist on kaitseministeeriumi (kogu sõjaväeaparaadi) suutmatuse ja tahtmatusega oma süsteemi ümber kujundada, arvestades üldist isikkoosseisu vähendamist ja tudengite ajateenistusest vabastamist juba täna. Loomulikult teevad praegused üliõpilased (ja meie vabariik) kõik positiivse lahenduse leidmiseks, kuigi realiteeditundest lähtudes oleks heaks saavutuseks ka see, kui tudengid kevadel esimeste seas (aprill-mai) koju saaksid. Seni võib aga rõõmustada vaid Arnold Rüütli ja kaitseminister Jazovi vahelise kokkuleppe üle, mille kohaselt 21% eestimaalasi jäävad teenima Eestisse ja ülejäänud soovi korral Balti sõjaväeringkonda. Tudengid on saavutanud sõjalise õpetuse vabatahtlikkuse ja vabariigi hariduskomitee ja sõjakomissari nõusoleku militaarõppe täielikuks eraldamiseks kõrgkooli seinte vahelt vastavate õppekeskuste loomisega. Tegemist on suusõnaliste lubadustega, nii et võitluspõld on veel lai. Loodan, et armee «loomingulisust» värskelt mäletavate tehnikaülikooli tudengite seas leidub ka neid, kes ise aktiivselt militarismi vastu tegutsema asuvad. Kuni raud on kuum, tuleb teda taguda. Ühendust «TTÜ Relvavabaks» poistega leiate toimetuses.

SULEV ALAJÕE

AUASI VÕI KARISTUS?

RINDELT

Jaan Puusaag — olles Nõukogude Liidu kodanik, pani toime kuritahtliku teo: on Nõukogude Liidu meessoost kodanik.

Süüdi mõistetud.

Kohtuotsus — kaks aastat vabadusekaotust ühes kogu mõistuse konfiskeerimisega. Otsus lõplik ja edasikaebamisele ei kuulu.

See kohtuotsus on mind nüüd täie raskuse ja karmusega tabanud. Armee on mulle saanud teiseks koduks, seersant vanemaks vennaks, roodukomandör teiseks isaks ja väeosakomandör teiseks emaks. Kangelasemaks nimelt, sest lapsi on tal tohutul hulgal. Kõik ühte nägu ja küülakad. Et mitte päriselt manduda otsustasin täita Eestimaalt pärit, poliitiliselt üliharitud kodaniku kohust. Rääkida oma maast ja rahvast, et me tegelikult ei olegi nii väga pahad. Ometi kipuvad mõned kaasvangid mind pärast pikki ja laiu seletusi fašistiks nimetama ja mõni arusaajam kaasvang soovitas mul edaspidi ettevaatlikum olla, sest mõni vihane internatsionalist võib vastu lõugu äsada. Ma ajasin küll rinna ette ja ütlesin, et me ei kardagi neid, vohh!, aga pisut ettevaatlikum olen küll.

Kui nüüd pisut asjalikum olla, siis võib öelda, et selgitustööst on ikka imevähe tolku. 50st 10 ei tea midagi mingisugusest probleemist. 28 ütlevad, et need baltikumi omad on segased ja ei tea midagi. 10 on võimelised millestki aru saama ja 2 tükki saavad mõndagi aru. Kord saksa päritolu venemaalane isegi julges Eesti kaitseks välja astuda. Nimelt üks meie poliitilistest harijatest palus tõsta käe, kes arvavad, et eestlased ei saa ilma suure Liiduta hakkama. Peale eestlaste ja ülalnimetatud sakslase tõstsid kõik käe. Siis hakati pärima, et miks me ikka nii arvame? Eestlased polnud ise küllalt mihklid vene keeles operatiivset vastust andma, aga sakslane pani asja paika: Kuidas näiteks Jaapan saab ilma igasuguste maavaradeta hakkama? Sm. poliitharija suu jäi väheks ajaks vakka. Lõpuks ta vabandas ja ütles, et pole asjaga veel päris hästi kursis — vaja uurida.

On ka päris jahmatamapanevaid väiteid kuulda olnud nagu näiteks see, et meil ei ole mingit demokraatiat vajagi; meil on ju sotsialistlik kord. Enamlevinud väljend on siiski sotsialistlik demokraatia, mis on hoopis parem kapitalistlikust. See on asi, millest mina pole aru saanud. Koolis õppisin sots. ja kap. pol. ök-i. Huvitav, ma pole küll kuulnud, aga ehk on olemas ka sots. matemaatika ja kap. matemaatika jne. Kindlasti püüavad kapitalistid kaks-kord-kahest võimalikult suurt numbrit punnida ja ülejäägi tasku pista. Neid poliitilisi harijaid on tegelikult päris kõvasti. Igaühel neist on palju isiklikke arvamusi, aga siht on üks... Kord hoiatati karauuli, et nad eriti valvsad oleksid. Mitmesugused ekstremistid rahvarindest võivad väga vabalt rünnata. Seal rahvarindes ainult ekstremistid ongi.

Kõik need baltikumirahvad on ekstremistid.

Siis oli käsil väljaastumise küsimus. Minu käest uuriti, et ega meil kõrgemal pool seda probleemi ometi tõsiselt arutatud ei ole. Teatasin siis, et on küll ja leiti selline samm väga rumal olevat. Siinkohal hakati mind juba kiitma, aga mul jätkus taktitust jätkata. Ütlesin, et eesti rahvas kardab lihtsalt väga mitmesuguseid repressioone, et Nõukogude armee kahurid keeratakse otse Eesti peale, et mustad baretid ujutavad meie linnade tänavad üle. Selliste väidete peale hakkas sm. «harija» ja ülejäänud rahvas südamest naerma. Lubati lahkesti, et sellist asja nüüd küll ei juhtu.

Ja mina istun siin ja mõtlen, et miks ma pean küll siin olema? Miks peab raketisajandil olema nii meeletul hulgal kahuriliha? Miks tuleb mul pärast loenguid instituudis ja pärast Eestimaad '88 siin kuulata, kuidas me peame kõik uutmoodi mõtlema hakkama, kusjuures armee ei erine suurelt 60-aasta tagusest. Igasugune uutmine armees on pikemaks ajaks välistatud. Nad ümisevad küll rõõmsasti kaasa, mida Kremlis ees lauldakse, aga hoidku Jumal, et mõni ohvitser peaks loobuma oma suurest palgast, soojast kohast, kus praktiliselt tööd teha pole vaja.

Meil toimusid ka demokraatlikud valimised perestroika tingimustes. Valisime oma rajooni esindajat ehk saadikut, kes oli muidugi sõjaväelane. Polnud küll ei valitatavat ega ka platvormi, see-eest oli saalitäis valijaid. Üks noor leitnant püüdis küll nõudlikku häält teha, aga ta oleks äärepealt sealsamas ära lintšitud. Nõnda saigi valitud.

Kõige rohkem on mind ära tüüdanud need õpetused, kuidas eestlased peaksid käituma, keda nad peaksid armastama, kust nad ei tohi välja astuda. Tore väide oli see, et isegi kapitalistlikud riigid lõid Euroopa Majandusühenduse, aga teie tahate eralduda.

Lõpetan siis selle aruandluse, sest pean jooksma raamatukokku ja valmistuma järgmiseks «poliitzanjatiaks», kus mulle anti ülesandeks selgitada mõisted natsionalism ja šovinism.

Tervitan kõiki kodumaiseid ja soovin raugematut indu võitluseks iseseisvuse eest. Laske ainult meid Eestimaa poisse tagasi tulles üle piiri. Ise ma õõnestan siin veel nagu jaksan.

JAAN PUUSAAG
Läti NSV

* * *

Tähtsate eksamite ajaks detsembri alul sattusin just sõjaväehaiglasse. Ja ju see õnneks läks, sest ma pole eneses kunagi tundnud erilist kirge tulistada tankikahurist. Vägedesse sattusin seetõttu lihtsa soldatina, ilma erialata ja kutsetunnistuseta. Sattusin remondipataljoni (vist läks see nii ühe alampolkovniku ütluse peale: «Estontsõ, otšen trudoljubivõje rebjata!»)

Natuke kehvavõitu on meie omavahelised suhted. Üleliiduliste kesklehtede propagandal Eestimaa vastu on oma mõju minusse suhtumisel. «Sampoliidid» on pidanud pikki loenguid Eestimaa põikpäisusest ja natsionalismist. Ometi on Eestimaa paljudele eksootika (tundub nõnda) — eestlast võib-olla vihatakse, aga ikkagi austatakse. Info Eestimaast

(Jätkub lk. 3)

AUASI VÕI KARISTUS

on olnud muidugi ka väga lapsik — ikka selles stiilis, et Eestimaal ei müüda kunagi venelastele vorsti. Olen püüdnud ka oma kodumaal toimuvat seletada nõnda palju kui tean. Ometi tunnen, et suurrahva esindaja ei saa üldsegi mõista ühe väikse rahva taotlusi.

Noh, ükskord kinos istudes, müksib üks ukrainlane enne algust mu õlga ja küsib pahaselt: «Aga kuidas teil seal instituudis kõik ikka eesti keeles on? Instituudis peaks ju kõik vene keeles olema...» Tunnen, kuidas ta minu kõrval väriseb, vihast vist...

INDREK TREUFELDT
Valgevene NSV

* * *

Eestimaal toimuvate sündmustega olen päris hästi kursis. Kodust saan peaaegu kõik ajakirjad pluss veel ajalehti. Suur tegu on nende läbilugemisegagi. Aga läbi nad saavad loetud, lihtsalt niivõrd huvitavad on. Armees muidugi on ülemustel ja sõduritel meil toimuvatest sündmustest hoopis teine arvamus. Aga püüda seda arvamust neil muuta on üsna mõttetu. Teen seda suure vaevaga, aga paljud ei saa ikkagi midagi aru.

«Puhastaja»

Kui kord saaxin ära minna
tagasi mu oma linna
oma maale
kust ma tulin
kust nüüd kostab
vete vulin.

Puhastaxin oma linna
prahist, mis on kogund sinna.
Inimestest tyhipaljaist —
-okstest, mis vaid meenut'
haljast.
Inimestest, kes tuln'd on sinna
et kord jälle minna-minna.

Ja siis lõpuks musta lipu
tõmbax telemasti tippu
et kõik näexid
kes on läinud,
mustus linnast välja läinud.
dets. '88

AIVAR MEOS
Leningradi obl.

VABADUS! VÕRDSUS! VENDLUS!

(Algus TP nr. 18)

Kuninganna tegi kuningale ettepaneku minna jahile, s. t. eemaldada kuningat Neckerist. Nii õnnestuski Marie Antoniette'il veenda kuningat panna toime vastupööre kõigi seisuste ühisistungil, kus ta saadikuid noomiks ning käsiks neil edaspidi vaid majandusküsimustes töötada.

Kui rahvaesindajad 20. juunil neile ettenähtud saali ilmusid, oli see täidetud sõduritega. Pettunud saadikud läksid lähedalasuvasse pallimänguhoonesse, kus nad pidasid sütitavaid kõnesid ning andsid oma kuulsa tõotuse mitte lahkuda enne kui on maksma pandud põhiseadus.

23. juunil peeti seisustekogu ühisistung, kus esines ka Louis XVI. Saal oli sõdureist ümber piiratud. Kolmanda seisuse saadikutel tuli küllaltki kaua oodata tagauste taga vihma käes enne kui nad sisse lasti, samas aga lasti aadlike ja vaimulike saadikuid vabalt minna läbi peauste. Sellele istungile enam pealtvaatajaid ei lastud. Saadikuile torkas silma kohe Neckeri puudumine. Kuningas pidas kõne, milles ta tühistas rahvuskogu määrused ja käskis seisustel töötada lahus. Ka keelas ta kolmandal seisusel sekkuda sõjandusse, maksude määramisse ja kirikukusimusse. Oma kõne lõpul käskis kuningas saadikuil kohe lahkuda ning järgmisel päeval ilmuda igal seisusel oma eriruumidesse. Kuninga käsule allusid vaid vaimulikud ja aadlikud, kuna kolmanda seisuse saadikud jäid vaikides istuma oma kohtadele. Kui ülemtseremooniameister kordas kuninga käsku, vastas kolmanda seisuse esistuja Bailly talle: «Ma arvan, et kuningas ei või anda käske rahva esindajatele». Mirabeau lisas omalt poolt: «Minge ja öelge neile, kes teid siia saatsid, et meie oleme siia kogunenud rahva tahtel ja lahkume siit vaid täkide sunnil!» Tseremooniameister lahkus saalist ning kolmas seisus jätkas istungit, nagu poleks midagi juhtunud.

Õukonda, kes oli oma võidus kindel, kaasas pärast teadet kolmanda seisuse vastuhakkust paanika. Kuningas ei osanud muud öelda kui, et istugu nad siis edasi kui nad lahkuda ei soovi. Necker, kes hommikul oli vallandatud, kutsuti jälle tagasi ametisse. Järgmisel päeval ühines osa vaimulikke ja aadlikke rahvuskoguga. Varsti tegid seda juba kõik aadlikud ja vaimulikud, kuid sedapuhku juba kuninga käsul. Nüüd olid kolmanda seisuse saadikud oma julguse ja meelekindlusega sanud olukorra täielikeks peremeesteks ning juba üsna pea moodustasid kõik seisused ühisrinde kuninga ja õukonna vastu.

Kuningas oli sunnitud taganema rahvuskogu ees vaid seetõttu, et tal puudus võimalus sõjavõge tarvitusele võtta. Seetõttu otsustati võtta aega, et koguda Pariisi ja Versailles'sse piisaval hulgal kuningale seni veel truuks jäänud väeosi. Kuna Prantsuse väed olid üha enam meelestatud rahva ja rahvuskogu poolt, palgati vägesid välismaalt. Nende vägede poolt piiratigi Pariis sisse, Bastille'i kindlus aga mehitati šveitslastega.

9. juulil nimetas rahvuskogu end ümber Asutavaks Koguks ning saatis Mirabeau ettepanekul kuningale petitsiooni, milles paluti välismaised väeosad ära viia, kuna ned ärritavad Pariisi ja kogu Prantsusmaad. Kuninga vastus oli ülbe, ta teatas, et vägede paiknemine ja liikumine kuulub ainuüksi tema kompetentsi.

Kuninga vastus Asutavale Kogule saabus 11. juulil, samal päeval sai teatavaks ka Neckeri järjekordne ametist vabastamine ja väljasaatmine. Uus valitsus koosnes äärmuslikest rojalistidest, sellisse valitsusse kuulus ka keegi Foulou, kes sai kuulsaks oma ütlusega: «Las rahvas sööb heina kui ta näljas on!»

Asutav Kogu saatis Louis' juurde uue delegatsiooni nõudega, et välismaised väed eemaldataks ja Necker tagasi kutsutaks. Kuningas seda telegatsiooni vastu ei võtnud, mispeale Asutav Kogu teatas, et nüüdsest vastutab edasiste sündmuste eest vaid valitsus, ning avaldas kahetsust Necker'i ja teiste rahva poolt toetatud ministrite lahkumise tõttu.

Samal ajal kääris kogu Pariis. Asutaval Kogul oli rahva täielik toetus, kusjuures ka sõjavägi oli kuninga vastu häälestatud. Sõjavägi keeldus rahvast tulistamast ning mõned sõjaväelased vangistati.

12. juulil süvenes pinge veelgi. Noor advokaat Camille Desmoulins esines Palais Royal'i aias rahvahulga ees sütitava kõnega, milles ta kutsus rahvast üles jõuga võitma kogu võimu Asutavale Kogule. Ta lõpetas oma kõne sõnadega: «Kodanikud, olemas on vaid üks pääsetee — võtkem kätte relvad!

Rahvas nõudis relvi ning kandis tänavail Neckeri ja Orleans'i Philippe'i büste. Kui ratsaväelased tungisid rahvale kallale, tulid kaardiväelased rahva poole üle ja avasid tule tragunite pihta. Samal päeval aeti laiali Pariisi linnavalitsus ning valiti uus.

Terve järgmise päeva helisesid Pariisis kirikukellad. Rahvas relpüssirohutünni küljes põles ja peagi sündis ka plahvatus.

14. juulil 1789. aastal pöördus rahva viha kurikuulsa Bastille'i kindluse vastu, mida peeti võitmatuks. Enne Bastille'i ründamist pidas rahvas läbirääkimisi kindluse komandandiga, et viimane kindluse võitluseta loovutaks, kuid need läbirääkimised ei andnud tulemusi. Läbirääkimistele järgnes rünnak ning KELLA VIIEKS ÕHTUL OLI BASTILLE LANGUNUD ÜLESTÕUSNUD RAHVA KÄTTE. Nüüd oli revolutsioon võtnud pöördumatu iseloomu.

Bastille'i vallutamine sündis väga õigeaegselt, sest juba järgmisel päeval oli karta kuninga poolt riigipööret, milleks Versailles's tehti palavikulisi ettevalmistusi. Kuningas ise pidi lahkuma Versailles'st ja andma välismaistele palgasõduritele vabad käed revolutsiooni kägistamiseks. Teade Bastille'i vallutamisest põhjustas õukonnas mõneks ajaks paanika. Kui Asutav Kogu sai teate Bastille'i langemisest, kuulutas ta oma istungi katkematuks ning istus ühtejärgi koos 79 tundi.

15. juulil saabus Louis XVI Asutavasse Kogusse ja teatas oma soovist koos töötada, ka teatas ta, et on antud juba käsk sõjavägede eemaldamiseks. Sellega võitis kuningas ajutiselt Asutava Kogu poolehoiu.

Pariis oli aga endiselt ärevil. Kuningas soovis minna Pariisi, millele seisis vastu Marie Antoinette, kes soovitas Louis'l alustada kodusõda. Kuningas jäi aga sedapuhku oma otsuse juurde ning sõitis koos Asutava Kogu saadikutega Pariisi, kus teda võtsid vastu uus linnapea Bailly ning rahvuskaardi ülem, Ameerika Ühendriikide iseseisvussõjas võidelnud kindral Lafayette.

Pariisi sündmused panid liikuma kogu Prantsusmaa. Vana korra administratiivne ja sõjaline aparaat varises täielikult kokku. Linnades vallutati kindlusi, kasarmuid ja arsenale, minema kihutati end kompromiteerinud ametnikud. Suurte jõupingutustega õnnestus Pariisi eeskujul loodud omavalitsusel ja rahvuskaardil seada korda jalule. Samal ajal tõusid üles ka talupojad, kusjuures paiguti pandi toime metsikusi. Aadlikud ja kõrgvaimulikud kihutati minema, mitmed lossid ja kloostrid aga süüdati talupoegade poolt põlema.

Samas asus tõsisesse tegevusse ka Asutav Kogu. 4. augustil võeti vastu seadus, millega kaotati kõik feodaalajast jäänud koormised ja kohustused. Nüüd oli tarvis välja töötada konstitutsioon. Veel enne seda võeti 26. augustil vastu «Inimese ja kodaniku õiguste deklaratsioon», mille järel asuti seadusliku ja täidesaatva võimu põhialuste arutamisele. (Huviilsed võivad muuseas selle deklaratsiooniga tutvuda, lugedes R. N. Coudenhove-Kalergi raamatut «Totaalne riik — totaalne inimene», mille lisana on ka see deklaratsioon ära trükitud). Tekkis mitmeid erakondi, mis kõik pooldasid konstitutsioonilist monarhiat. Vabariigist tol ajal veel eriti ei mõeldudki.

Muidugi ei soovinud ei kuningas ega tema valitsus alluda Asutavale Kogule ning Louis XVI hakkas õige pea pidurdama seadusandlikku tööd ning hakkas ka koguma vägesid, et toime panna vastupööre.

Samal ajal kui Versailles's peeti balle ning sepitseti riigipööret, Pariis nälgas. Luksuslikud õukonnapeod ärritasid rahvast veelgi. Nii otsustaski 5. oktoobril mitu tuhat naist minna Versailles'se, et tuua sealt kuningas Pariisi, lootuses, et ehk siis hakatakse jälle leiba Pariisi tooma. Nii asutigi trummidega teele. Kaasa võeti ka kohtupristav, nagu mindaks kuninga varandust aresti alla panema. Et ära hoida ägedaid kokkupõrkeid ning vägivalda mõlemalt poolt, liitus demonstrantidega ka Lafayette oma rahvuskaardiga. Kuningas võttis naiste delegatsiooni vastu ja lubas pealinna paremini varustada toiduainetega. Õhtu ja öö jooksul aga toimusid mõned kokkupõrked demonstrantide ja kuninga kaardiväelaste vahel. Lafayette võttis kuninga ja tema perekonna oma kaitse alla, kuid asuvad elama Pariisi, kuna rahvas oli arvamisel, et vaid siis paraneb toiduainetega varustamine kui kuningas ise elab Pariisis.

Nii möödus 1789. aasta lõpp ja terve 1790. aasta põhiseaduse koostamise tähe all, kuid samal ajal haudus kuningas oma õukonnaga plaane revolutsiooni mahasurumiseks ja kõigi uuenduste lõpetamist. Ka taheti aidata kuningat põgenema välismaale, kus see oleks organiseerinud sõjaväe ning kägistanud revolutsiooni väljastpoolt.

1791. aasta 19. aprillil ilmus kuningas Asutavasse Kogusse ning teatas, et ta tunnustab põhiseadust. Samas aga ei soovinud ta teha mingeid tõsisemaid järelandmisi ja tahtis kindlaks jääda oma 1789. aasta 23. juuni teadaandele. Ta ise arvas ka, et tal on täielik õigus välisabi kasutades panna uuesti maksma oma absoluutne võim. Nii oli ta Artois' krahvi volitanud moodustama välismaal sõjaväge, mis koos Preisi armeega oleks pidanud tungima Prantsusmaale.

Need kuningakoja sepitsused tekitasid Pariisis suurt ärevust. Kuningas kohtus mitmel korral Lafayette'iga, keda ta veenis nende kuulduste alusetuses. Lafayette jäigi kuningat uskuma ning lubas Asutava Kogu ees vastutada Louis XVI lojaalsuse eest.

Suur oli aga pariislaste imestus kui 1791. a. 21. juuni hommikul teatati, et kuningas on koos oma perekonnaga Pariisist põgenenud. Asutav Kogu säilitas meelekindluse ning otsustas enesele võtta seni kuningale kuulunud täidesaatva võimu. Seda küll ajutiselt, kuni Louis' naasmiseni. Samas teatati teistele riikkidele oma rahupüüdlustest ning suleti piirid. Kuninga põgenemine andis Prantsuse rahvale esimese tõuke luua vabariik, sest seni olid ka kõige radikaalsemad revolutsionäärid pooldanud konstitutsioonilist monarhiat.

Peagi vahistati kuningas piiril ning toodi Pariisi tagasi. Asutav Kogu võttis kuningalt ajutiselt ära täidesaatva võimu. Nüüdsest peale oli kuningas Prantsuse rahva vang.

Järk-Järgult revolutsioon süvenes. 1791. a. 17. juulil toimus Pariisis Marsi väljakul meeleavaldus, kus esinesid Danton, Camille Desmoulins ja teised. Nõuti kuninga lahkumist troonilt ning korjati allkirju vastavale petitsioonile. Rahvas oli ärevil. Samas aga seletati Asutavale Kodule, et tegemist on mässajatega. Kuninga nõudel tulistas sõjavägi Marsi väljakul rahvast, paljud hukkusid kuulide läbi.

Selle veretöö tagajärjel tugevnes rahva hulgas veelgi vabariiklaste populaarsus ning jakobiinide klubi hakkas revolutsioonis mängima peaosa.

1791. aasta 13. septembril võeti vastu põhiseadus. Asutav Kogu oli seega täitnud ülesande, mille ta enesele oli võtnud. Seadusandlik võim anti ühekojalisele Seadusandlikule Kogule. Kuningale ei antud õigust saata Seadusandlikku Kogu laiali, talle kuulus vaid vetoõigus. Kuid see ei olnud lõplik, vaid ainult edasilükkava toimega, s. t. ta võis iga seaduse vastuvõtmist lükata edasi järgmisele istungile, kuid sedagi ainult kahel korral. Ka jäeti kuningale sõja kuulutamise ja rahu sõlmimise algatus, kusjuures lõplikult pidi sõja ja rahu küsimuse otsustama Seadusandlik Kogu.

IV Seadusandlik Kogu

Konstitutsioon võeti kogu Prantsusmaal vastu suure rõõmuga, sest kogu rahvas lootis, et nüüd lõpuks võivad kõik hakata rahulikult ja õnnelikult elama.

Vastavalt mitmetele varem vastuvõetud otsusele ei võinud Asutava Kogu saadikud lasta end valida Seadusandlikusse Kogusse. Seetõttu koosnes viimane suures osas seni tundmatuist suurustest. Peamiselt andsid tooni noored 25—30-aastased advokaadid ja ajakirjanikud, kes olid väga käremeelsed ja lasid end pahatihti juhtida emotsioonidest. Parempoolsed, kes moodustasid Asutava Kogu enamuse, olid Seadusandlikust Kogust pea täielikult välja tõrjutud. Kõige parempoolsema rühmituse Seadusandlikus Kogus moodustas endine vasaktsentristide erakond, eesotsas Lafayette'iga. See erakond, keda kutsuti fõjantideks, pooldas konstitutsioonilist monarhiat, kusjuures kuninga võim pidi olema vägagi piiratud.

Kui parempoolne tiib oli suhteliselt nõrk ja kahvatu, siis seda kirevamad ja tugevamad olid pahempoolsed, kes enamuses olid koondunud Jakobiinide Klubisse. Nende eesmärgiks oli vabariigi väljakuulutamine ning demokraatliku riigikorra ülesehitamine.

Ka jakobiinid ise olid 1791. aastaks jagunenud kahte leeri — parempoolseteks e. brissotistideks e. žirondiinideks ning pahempoolseteks ehk montanjaarideks. Žirondiinide hulgas paistsid silma Brissot', Vergeriaud, Petion, Guadet, Roland. Enam olid žirondiinid head kõnemehed ja doktrinäärid kui praktilised riigijuhid. Suuresti toetas neid juba Asutavast Kogust tuntud Sieyes. Montanjare esindasid Seadusandlikus Kogus Couthon, Chabot ja teised, kes omakorda olid Robespierre'i, Dantoni ja Marat' tugeva mõju all.

Nagu juba eelpool öeldud, ei pääsenud Asutava Kogu liikmed Seadusandlikusse Kogusse. Need poliitikud avaldasid oma mõju kõrvalt, peamiselt mitmesuguste klubide kaudu. Eriti mõjukas oli jakobiinide klubi, keda niiviisi kutsuti sellepärast, et nad pidasid oma istungeid kunagises dominiiklaste-jakobiinide kloostris. Jakobiinid asutasid oma haruklubisid pea igas Prantsusmaa linnas ja alevis. Neist haruklubidest eriti silmapaistev oli Pariisis tegutsenud kordeljeede klubi, milles andsid tooni Danton, Camille Desmoulins ja Leguendre, kes ei olnud küll niivõrd hiilgavad kõnemehed kui Brissot või Petion, kuid seda enam olid huvitatud praktilistest tegudest ja ümberkorraldustest.

Mis puutub Seadusandlikku Kogusse, siis seal olid kolme peamise rühmituse — fõjantide, žirondiinide ja montanjaaride positsioonid olulisemates küsimustes vägagi lähedased. Lahkarvamusi tekitas vaid suhtumine kuningavõimu.

Esimesed suured kokkupõrked kuninga ja Asutava kogu vahel tekkisid pagulaste küsimuses. Nimelt võttis Seadusandlik Kogu vastu kaks dekreeti, millest esimese järgi kuninga vennalt Provence'i krahvilt võetakse ära regendi- ja troonipärimisõigus, kui ta kahe kuu jooksul ei lõpeta vägede kogumist välismaal ja ei pöördu tagasi Prantsusmaale. Teine dekreet nõudis kõigi aristokraatidest pagulaste naasmist Prantsusmaale, ähvardades vastasel korral tunnistada pagulased reetureiks ja karistada neid surmanuhtluse ja varanduse konfiskeerimisega. See dekreet aga ei kehtinud pagulaste naiste ja laste suhtes. Välismaale põgenenud ohvitsere loeti selles dekreedis desertöörideks. Louis XVI kinnitas 1791. a. 12. novembril neist vaid esimese, mis puudutas tema venda, teiste suhtes aga kasutas oma vetoõigust.

Selline veto kasutamine pagulaste kasuks, kes välismaal kogusid väge revolutsiooni kägistamisek ärritas rahvast ja Seadusandlikku Kogu. Et võita kuigivõrd rahva sümpaatiat ja pehmendada oma veto mõju, avaldas kuniigas üleskutse, milles ta palus oma venda ja teisi pagulasi Prantsusmaale naasta. Kuid see üleskutse ei rahuldanud sugugi Seadusandlikku Kogu ega rahvast, sest selles avaldus veelkord Louis' kahepalgelisus ja silmakirjalikkus.

Nüüd tõstatati Seadusandlikus Kogus küsimus neist preestritest, kes ei tahtnud anda truudusevannet põhiseadusele. Juba varem oli preestrite truudusevandumine tüliõunaks kuninga ja Asutava Kogu vahel. Sedapuhku oli dekreet aga õige vali. Nimelt pidid preestrid andma truuduvande kaheksa päeva jooksul. Need preestrid aga, kes vandeandmisest keelduvad, loetakse ebalojaalseteks ning seatakse politseilise järelvalve alla. Mässu puhkemisel võib need preestrid välja saata.

(Jätkub lk. 4)

VABADUS ...

Seadusele vastuhakkamise ning vastuhakule õhutamise eest kentestati mitmesugused vanglakaristused.

Ootuspäraselt pani Louis XVI veto ka sellele dekreedile. See samm oli muidugi eriti vastumeelne rahvale. Kordeljeede klubis ütles Camille Desmoelins selle peale: «Vetoga ei takistata Bastille'i vallutamist!»

Nüüd mõisteti ka kuningakojas, et vetoga on mindud liiale ning hakati tehtud viga parandama. Nii vabastas kuningas oma valitsusest mitu ministrit ning kutsus asemele konstitutsioonilise monarhia pooldajaid. Kuid seegi samm ei rahuldanud enam kedagi, sest valitsus jäi endiselt tagurlikuks.

Samaaegselt lojaalsuse teesklemisega jätkas kuningas koos Marie Antoinette'iga võrgu punumist oma rahva vastu. Nii saatis ta teistele monarhidele salajased märgukirjad, milles kutsus neid ühinema «mässajate» vastu ning alustama sõda Prantsusmaa vastu. Neis läkitustes mindi isegi nii kaugele, et nõustuti isegi andma Prantsusmaa küljest ära suuri maa-alasid, et ainult kägistataks revolutsioon. Sellise saladiplomaatia tulemusena sõlmisid Preisi kuningas ja Austria keiser pealetungi- ja kaitselepingu, mille sihiks oli hävitada Prantsusmaa revolutsiooni saavutused.

Samas valmistuti sõjaks ka Pariisis. Nii pooldasid sõda föjandid ja žirondiinid, kelledest esimesed nägid sõjas võimalust kuningavõimu kindlustamiseks, žirondiinid aga lootsid välja kuulutada vabariiki. Montanjaarid, kes alguses olid sõja vastu, kaldusid ka sõja poole, kusjuures nende taotlused ühtisid žirondiinide omadega.

Veel soovisid žirondiinid asuda revolutsiooni etteotsa. Brisset seletas Seadusandlikus Kogus, et Prantsusmaa on kutsutud ka teisi rahvaid vabastama monarhiast. Žirondiinid tegutsesid väga energiliselt kutsudes rahvast relvile. Just nemad tõid ellu punase früügia mütsi kui vabaduse sümboli. Juba 1792. aasta jaanuariks oli relvade alla kogutud üle 600 tuhande vabatahtliku. Samaaegselt viidi Concorde'i eestvedamisel ellu rahva üldise harimise ja koolikohustuse ideed.

1792. a. 1. märtsil loeti Seadusandlikus Kogus ette Austria kantsleri märgukiri, mis ületas oma ülbuses kõik senised läkitused. See märgukiri tekitas rahvasaadikuis suurt pahameelt ning Brissot märkis oma kõnes, et Austria keiser töötab käsikäes Prantsuse kuningaga ning Austria kantsler Prantsuse kuninga ministritega. Samal päeval avaldas Seadusandlik Kogu umbusaldust kuninglikule valitsusele. Uus valitsus, mille kuningas oli nüüd sunnitud moodustama koosnes peale peaministri Dumouriez' žirondiinidest.

Üldiselt suhtuti sellesse valitsusse üleolevalt, kuna žirondiinid ei saatnud valitsusse oma parimaid poliitikuid nagu Brissot ja teised, keda nad hoidsid Seadusandliku Kogu jaoks, kus tööd oli enam. Oukonnas valitseski arvamine, et žirondiinid ei saa valitsemisega hakkama ning diskrediteerivad sellega nii ennast kui revolutsiooni.

Samas aga lähenes sõda. Pärast Austria rahumeelse keisri Leopoldi surma kiirendas uus keiser Franz olukorda veelgi. Nimelt esitati Prantsuse valitsusele ultimaatum, milles nõuti Avignoni tagasiandmist paavstile ja monarhia jaluleseadmist endises ulatuses, s. t. neil alustel, mis olid ette nähtud kuninga kõnes 1789. aasta 23. juunil. Ultimaatumi mõju suurendamiseks lähenesid Preisi ja Austria väed Prantsusmaa piiridele.

Seda sõda kartsid Danton ja Robespierre, kes nägid ohtu, et sel puhul võib võimuvõitlusse sekkuda konstitutsioonilist monarhiat pooldav Lafayette, kel oli sõjavõe toetus. Žirondiinid ei olenud pealegi selles suhtes kuigi ärevil, pealegi nägid nad võimalust kanda revolutsioon üle ka teistesse maadesse. Väga rahul oldi kuningakojas, sest seal loodeti Austria ja Preisi võitu ning vana korra taastamist.

20. aprillil ilmus kuningas koos Dumouriez'ga Seadusandlikku Kogusse ning kuulutas sõja Austriale. Kõik rahvasaadikud peale seitsme sõjavastase, tõusid üles ning aplodeerisid. Sellega ühinesid kõik erakonnad, kuulutamaks «sõda kuningatele ja rahu rahvastele».

Sõjakuulutamine vaimustas ka rahvast. Pariisi tänavad olid täis meeleavaldajaid, kusjuures mitu demonstratsiooni suundus kuninga residentsi Tuileries' lossi ette, kus rahvas nõudis kuningalt, et too võtaks tagasi oma veto kahelt Seadusandliku Kogu dekreedilt, millest oli juttu juba eespool.

Kuningas rahva ette ei ilmunud, mispeale rahvajõuk tungis lossi. Kuningas tuli rahva ette alles siis kui kirvestega hakati uksi lõhkuma. Kuningas keeldus oma veto tagasivõtmisest, kuid osates esineda rahvameelsena ja rahvahulgad võita enese poole. Sellega oli meeleavaldus nurjunud, mis oli muidugi vesi föjantide veskile.

Elevus valitses kogu Prantsusmaal. Oli külasid, kus kõik mehed astusid üksmeelselt revolutsioonilisesse sõjaväkke. Relvastatud rahvahulkade eesotsas sammusid mehed, kelle nimed said peagi tuntuks kogu Euroopas. Need esialgu veel distsiplineerimata väeosad kogunesid üle kogu Prantsusmaa, et liituda revolutsiooniliseks armeeks. Marsiti suure vaimustusega uue võimsa laulu — Marseljeesi kõlades, mille väid mõned päevad tagasi oli Strasbourgis loonud noor geniaalne Rouguet de l'Isle.

Naised muutsid kirikud töökodadeks, kus õmmeldi sõjaväele telke ja mundreid. Pariisi töölised ja kaupmehed annetasid raha, et vaid kaitsta oma isamaad.

Samal ajal käisid aga ühiskonnas sootuks teistsugused ettevalmistused. Nii esitas kuninga endine välisminister Montmorin austerlastele küllalt detailseid andmeid Prantsusmaa sõjaplaanist. Samasuguseid andmeid saatis oma salaläkitustes ka Marie Antoinette.

Sõja algus tõi Prantsusmaale kaasa suuri ebaõnnestumisi. Varustamine oli vilets, mistõttu sõdurid tihtipeale nälgisid. Ka ei olnud kuigi usaldusväärsed vana korra aegsed ohvitserid, kes tihtilugu deserteerusid oma väeosadest. Prantsuse armee taganes kogu rindel.

Seadusandlikus Kogus tõestas Brissot, et kuningas töötab käsikäes vaenlasega ning peab salaühendust Berliini, Viini, Madriidi ja Peterburi monarhidega. Samuti on mitmed Prantsuse saadikud välisriikide teenistuses. Selle peale otsustati saata laiali kuninga kaardivägi. 27. mail anti välja uus dekreet põhiseadusele truudusevannet mitte andvate preestrite kohta. Ka loodi Pariisi kaitseks sõjaväelaager.

Suhtumine nendesse dekreetidesse pidi näitama kuninga suhtumist riigi kaitsmisse. Seetõttu otsustas kuningas võita aega ning ta saatis erru mitmed revolutsioonilised ministrid, kelle ta asendas föjantidega. Peatselt aga, saades teateid Prantsuse armee taganemisest, muutis kuningas meelt ja teatas, et ta ei kinnita neid dekreete.

15. juunil mõistis Dumouriez, et kuningas petab teda ja rahvast ning esitas erruminekupalve. Seadusandlik Kogu aga avaldas valitsusele usaldust. Nüüd mõisteti kogu Prantsusmaal, et just kuningakojast juhitakse revolutsioonivastast poliitikat.

20. juunil suundus suur rahvahulk Seadusandlikusse Kogusse, kus Dantoni eestvedamisel esitati märgukiri. Seadusandlikust Kogust suundus rahvahulk Tuileries' lossi, murdis sisse raudvärava ning tungis kuninga eluruumidesse. Seal pöördus Legendre, kes oli rahva eesotsas juba 20. aprilli meeleavalduse ajal, Louis XVI poole järgmise kõnega: «Armuline härra, kuulake meid! Te olete äraandja, te olete meid petnud ja petate veel! Kuid hoidke end! Mõõt on täis ja rahvas on väsinud olemast teie mängukanniks!». Kuningas keeldus jälle dekreete kinnitamast. Viimaks saabus kohale Pariisi linnapea Petion, kes palus rahval lossist lahkuda. Meeleavaldajad lahkusid, sõnades: «Me ei ole midagi saavutanud, me tuleme uuesti!». Seni veel monarhistlikult meelestatud Seadusandlik Kogu, avaldas protesti sellele meeleavaldusele. See andis õukonnale veelgi julgust juurde. Kui järgmisel päeval Petion ilmus kuninga juurde aruandega, pööras viimane talle selja ning käratas «Vait!», kusjuures Petion koos teda saatnud Servaniga aeti minema.

Seisukord muutus nii väliskui sisepoliitiilselt kriitiliseks. 11. juulil kuulutas Seadusandlik Kogu, et isamaa on hädaohus. Rahvas tungles sõjaväe värbamispunktide ümber, astumaks revolutsioonilisse armeesse. Samas hakkas Pariisi saabuma revolutsioonilisi väeosi üle kogu Prantsusmaa.

Sellises olukorras mõjus Braunschweigi hertsogi (Austria sõjaväe ülemjuhataja) manifest tulesädemena püssirohutünnis. Selles manifestis teatati, et teised monarhid on otsustanud ühineda, et teha lõpp Prantsusmaal valitsevale anarhiale ning seada seal taas täiel määral jalule monarhia. Ka öeldi seal, et Louis XVI ei ole põhiseadust võtnud vastu vabatahtlikult. Need, kes avaldavad vastupanu koalitsioonivägedele, lubati lasta maha. Kui Pariis ei vabasta kohe kuningat ja tema perekonda, langevad kõik linna kodanikud sõjakohtu alla. Juhul aga kui kuninga vastu tarvitatakse vägivalda, tehakse Pariis maatasa ning kõik elanikud lastakse maha. See manifest sai Pariisis teatavaks 28. juulil. Samaaegselt kirjutas Marie Antoinette austerlastele, et on tarvis võtta aega, sest ainult aeg võib päästa kuninga ja tema. Rahvast, kes neist kirjadest veel midagi ei teadnud, juhtis terav vaist, nii et ta suhtus Tuileries'se nagu vaenlase kantsi keset pealinna.

28. juulil tunnistas 48 Pariisi kvartalit kuninga troonilt tõugatuks. Seadusandlik Kogu, kes oli kaotanud initsiatiivi, laskis laiali osa kuninga kaardiväest ning saatis minema šveitslastest palgasõdurid. Samas aga lükati suure hääleenamusega tagasi rahva nõue kuninga troonilt tagandamise kohta.

Neil põhjustel ei olnud 1792. aasta 10. augusti sündmused enam kellelegi üllatuseks. SEL PÄEVAL VALLUTAS PARIISI RAHVAS TORMIJOOKSUGA TUILERIES' LOSSI NING KUKUTAS BOURBONIDE DÜNASTIA.

Ka selle sündmusega kaasnes Pariisis tõeline lahing. Ettevalmistusi rünnakuks tehti mõlemal pool. Tuileries'se oli salaja tagasi toodud šveitsi palgasõdurid. Ka lootsid õukondlased, et linnavalitsus nad jälle oma kaitse alla võtab, kuid kuninga ja õukondlaste poolt korduvalt toorelt koheldud Petion ei suhtunud sellesse kuigi entusiastlikult, eriti teades seda, et ta oli juba kuninga poolt määratud oma ametist taganemisele. Kuningat pooldas vaid rahvuskaardi ülem Mandat', kes paigutas Tuileries'd kaitsma seni veel kuningale truuks jäänud väeosi.

Ööl vastu 10. augustit moodustati uus Pariisi linnavalitsus, mis võttis üle raekoja. Raekoja hõivamise järel lasti maha Mandat.

Alguses oli õukond kindel oma võidus, kuid peagi see kindlustunne kadus. Aadlikest kaardiväelased ei usaldanud rahvuskaartlasi, viimased aga ei soovinud võidelda üheskoos absolutismi pooldajatega. Kui kuningas varahommikul pidas vägede ülevaatust, hüüdsid rahvuskaartlased «Elagu rahvas» ja «Maha türann!». Lõpuks läks osa rahvuskaartlasi lihtsalt laiali, üleja jäänud aga ühinesid ülestõusnud rahvaga. Nii jäid Tuileries'd kaitsma vaid aadlikud ja šveitslased, kuningas ise läks Seadusliku Kogu hoonesse varjule.

Kella kaheksa paiku hommikul hakkasid vaid piikidega relvastatud pariislased ründama Tuileries' lossi, kuid võeti seal kuulirahega vastu. Rahvahulk taganes, jättes maha 300—400 langenut. Lossi kaitsvad aadlikud olid juba ette kindlad oma võidus, kuid rahvuskaartlaste ja revolutsioonilise armee väeosade saabumine muutis järsult jõudude vahekorda. Algas äge lahing, kus mõlema poole kaotused olid küllaltki suured. Õhtuks langes Tuileries revolutsionääride kätte. Suurem osa aadlikke ja šveitslasi oli langenud. Rahvas tungis lossi ning hävitas absolutismi sümbolid. Naiste kallal vägivalda ei tarvitatud, kõik vargad ja riisujad, kes tabati, poodi kohapeal üles või lasti maha.

Võidu saavutanud rahvas nõudis kuninga troonilt kõrvaldamist, seda nõuet toetas nii Pariisi uus linnavalitsus kui ka teised organisatsioonid. Seadusandlik Kogu kuulutas kuninga ajutiselt troonilt tagandatuks, kuid sellise lisaklausliga, et lõplikult otsustab kuninga küsimuse uus rahvaesindajate kogu.

Juba järgmisel päeval selgus, et Seadusandlik Kogu oli minetanud pea kogu oma senise tähtsuse, teda lihtsalt ei võetud enam kuulda. Kui Kogu tegi otsuse paigutada kuningas Luxembourgi lossi, paigutas Pariisi linnavalitsus ta hoopis Temple'i vanglasse. Samuti võeti vahi alla ka ellujäänud Tuileries kaitsjad.

Tagasi kutsuti žirondiinide valitsus, kus ühe koha sai montanjaar Danton. Danton oli rahva hulgas väga populaarne ning kuigi talle anti valitsuses vaid kohtuministri koht, sai ta uue valitsuse tegelikuks liidriks. Dantonil oli palju häid riigijuhi omadusi ning — mis peamine — ta ei kartnud vajalikul hetkel võtta tarvitusele erakorralisi meetmeid. Sisuliselt valitses Prantsusmaad alates 1792. aasta 10. augustist kuni konvendi kokkukutsumiseni Danton.

Augusti keskel anti kohtu alla Lafayette, kes oli tahtnud astuda Seadusandliku Kogu vastu. Lafayette'il õnnestus siiski põgeneda Austriasse. Seal aga sattus ta vihma käest räästa alla. Austrias vahistati Lafayette kui revolutsionäär ning mõisteti mitmeks aastaks vanglasse.

Kui Pariisis käis äge võimuvõitlus, asus Preisi armee pealetungile. 2. septembril alistus Verdun. Vaenlane oli Pariisist vaid mõne päevateekonna kaugusel, pealinnas aga puhkesid rojalistide meeleavaldused, mis läksid isegi nii kaugele, et vanglates, kus peeti kinni vahistatud rojaliste, joodi kuninga terviseks ning mõnitati revolutsiooni. Samal 2. septembril kui Pariisi saabus teade Verduni langemisest, algasid mitmes pealinna vanglas arreteeritud rojalistide peksmine ja tapmine, millele ei saadud kolme päeva jooksul piiri panna, kuna kõik sõjaväeosad ja rahvuskaart olid rindel.

Alles 6. septembril kui Danton, Petion ja Roland olid Pariisi toonud sõjaväe, õnnestus pogromm peatada.

Kui augusti lõpus-septembri alguspäevadel mitmed rahvasaadikud tahtsid Seadusandliku Kogu evakueerida, siis nüüd olid kõik erakonnad kaitse suhtes üksmeelsed. Lõpuks, 1792. a. 20. septembril peatati Valmy all Austria-Preisi vägede pealetung ning löödi vaenlased põgenema piiride suunas.

SAMAL PÄEVAL KUI PARIISI JÕUDIS TEADE VÕIDUST VALMY ALL — 1792. A. 22. SEPTEMBRIL — KUULUTAS KONVENT PRANTSUSMAA VABARIIGIKS.

TÕNU TOMBERG

SUURE MAJA VÄIKE PERENAINE

«5000 lugejat pole muidugi mingi arv, aga vanas majas oli 2000, tervelt kolm tuhat on aastaga juurde tulnud, neist umbes 100 eestlast. Seda on vähe ka 3% kohta, aga Narva eestlane saab raamatupoest kätte kõik, mis ta iganes tahab.

Esimesed eestikeelsed üritused olid novembris. Sinimustvalge lehvis kõigepealt just raamatukoguhoonel.

Töötajaid on meil 51, eestlasi neist kaks. Jääkprintsiibil töötamine meie kohta ei käi, rahaprobleemi meil pole. Ürituste läbiviimiseks on eraldatud 7000 rubla. Majas on 11 magnetofoni, kinoseade, tõstukid, aga ladina tähestikuga kirjutusmasinaid ei ole, aruandeid Rahvusraamatukogule trükime vene keeles . . .

Plaate saame osta plaadipoest. Teiste Eesti raamatukogude direktorid kurdavad, et ei jätku raha komplekteerimiseks, meil ostsid naised isegi kaalu, et oma kehakaalu kontrollida.

Tõnu Kõrda artikkel Narvas kedagi naerma ei ajanud . . . Aga viis kilo eluskaalu läksid maksma need kirikukoorid. Algul kirikukoori ei lubatud — laulvat Jumalast. No millest muust ta laulma peaks? Lugesin läbi raamatu vene kirikumuusikast. Punt «ülekuulajaid» istus saalis, püüdsin neile selgeks teha, et see on vene koorimuusika klassika. Eks ta seda on ka. Suvi oli, 30° sooja, kuulutuse saime viimasel minutil lehte. Rahvas hakkas kogunema kell kaks, oli üritus «1000 aastat ristiusku Venemaal». Tohutu mass oli, haudvaikus. Tegime pressikonverentsi, parteikomitee nõudis: las istuvad seljaga saali poole. Ei, panime vaimulikud ilusti lauataha, nimesildid ette. Diakon lubas mulle poolemeetrise diakoniküünla panna. Kuulsust ei tulnud, aknad lubati sisse lüüa, sest rahvas ei mahtunud saali. Üks baptist pahandas, andsin lubaduse teha ürituse, kui saab täis 1000 aastat baptisti kirikut. Eesti koguduse õpetajaga tähistasime eestikeelse piibli 250 aastat . . .

4. märtsil tegime ürituse ainult meestele: kuidas teha naisele kingitusi ja milline on olnud naise iluideaal läbi sajandite. Meie naised värvisid endid ära, olid nendega kenad ja ilusad. Mis südamest tuleb, ka südamesse läheb. Massitööga olemesaanud surnud punktist üle.»

Väike nooreohtu naine, keda algul praktikandiks pidasin, osutus suure raamatukogu perenaiseks, kes direktoriameti kõrval teeb ka põhjalikke ekskursioone raamatukogus, linnas, Hermanni kindluses ja Jaanilinnas. Kuni eestlaste huvi Narva vastu veel nii väike on, ei häiri see eriti tööd ega pereemaelu.

On liialt vähe kulumata sõnu, et väljendada imetlust ja tänu, mida me kõik INGRID ERILAIU vastu tunneme.

Narva võttis TTÜ raamatukogu rahva vastu äikese ja rahega, aga tänu meie giidile on kõik ebameeldiv foonil, esiplaanile tõuseb linnulaulune Pimeaed ja Ingrid vaikselt kuulava rahvasumma keskel, vihmapiisad juustel. Narval on meie jaoks Ingridi nägu, süda ja hing. Reibas, avatud, optimistlik.

Ekskursioonimuljeid pani kirja

ANNE-MALLE HALLIK

TÄHELEPANU!

Seoses remondiga on konsultatsioonipunkti ajutiseks tööruumiks HI-104 teadusosakonnas.
Telefon 532-087
(või 537-259)
KP juhataja REIN IRS

«TALLINNA POLÜTEHNIK»

«ТАЛЛИННСКИЙ ПОЛИТЕХНИК»

Trükikoda «Ühiselu», Tallinn, Pikk t. 40/42. Орган парткома, ректората, комитета комсомола и профкома Таллинского ордена Трудового Красного Знамени политехнического института. «Таллинский политехник». Типография «Ühiselu», Пикк, 40/42. Toimetuse aadress: 200108, Tallinn, Ehitajate tee 5, TPI, 3. hoone, tuba 204. Tel. 537-261. Адрес редакции: 200108, Таллин, Эхитаяте тее, 5, ТПИ, 3 корпус, комната 204, тел. 537-261.

Tell. nr. 1381

Vastutav toimetaja
R. MIKENBERG